

Személyes történelem

Pongrátz Gergely (1932–2005)

Eörsi László egy magányos harcost mutat be

HUSZONNÉGY ÉVESEN került be a történelembe. Szamosújváron született, kilencgyermekes családban, amely 1946-ban Soroksárra költözött. Édesapja foglalkozásáról ellentmondóak a források, édesanyja templomban orgonált. A mezőgazdasági gimnázium elvégzése után a hényelpusztai (Nógrád megye) állami gazdaságban helyezkedett el.

1956. október 26–27-én került a legjelentősebb felkelőcsoporthoz, a Corvin közbe, ahol radikális fellépésével és fivéri támogatásával rövid időn belül alparancsnoknak tekintették. Hamarosan azonban idegösszeroppanással kórházba került. A fegyverszüneti tárgyalásokon a Corvin köz vezetői közül ő mutatta a legcsekélyebb egyezkedési hajlandóságot a politikai és katonai vezetőkkel. Különösen Maléter Pállal, a leendő honvédelmi miniszterrel szemben volt ellenséges, mivel úgy látta, hogy az elért harci sikereket az ezredesnek tulajdonítják. Testvérei és szövetségesei (különösen Antalóczi Sándor orvos és Márton András ezredes) segítségével november 1-jén Iván Kovács Lászlótól puccsszerűen átvette a Corvin köz felkelők irányítását, és ezzel a pozíciójával befolyást gyakorolt a környező csoportokra is. A Nemzetőr-parancsnokság előírásával szemben ellenezte a 17 évesnél fiatalabbak lefegyverzését és a szétlőtt páncélosok elszállítását. A Corvin köz az ő parancsnoksága alatt is a legtekintélyesebb nemzetőrbázis maradt. Munkáját mindvégig segítették a katonai tanácsadók.

November 4-én hajnaltól csoportjával megpróbált harcba szállni a szovjet támadókkal, de a túlerő, a veszteségek, illetve aknátámadás miatt társai egy részével még az éjszaka folyamán egy Víg utcai bázishelyre vonult, ahol lemondott a parancsnokságról.

Mivel nem látott semmilyen lehetőséget a további eredményes ellenállásra, a hónap végén elhagyta az országot.

Bécsben csatlakozott a bécsi Magyar Forradalmi Tanácshoz, amelynek tagjai nem mondtak le a forradalom célkitűzéseiről. Mint ex-felkelőparancsnok jelentős tekintéllyel bírt társai körében. A Tanács megszervezte, hogy egykori Corvin köz társával, Renner Péterrel futárszolgálatot vállaljon Magyarországon, de ő az utolsó pillanatban visszalépett, és Amerikába ment.

New Yorkban vagongyári munkásként kezdte az emigrációt, majd Bostonban takarítóként dolgozott egy autókereskedőnél, később egy hangszergyárban helyezkedett el. 1957-ben Chicagóban megválasztották a Magyar Szabadságharcos Szövetség alelnökének, erről a tisztségéről 1982-ben mondott le. 1959-től tizenkét évig Madridban élt. Spanyol nőt vett feleségül, házasságából két gyermek született. 1967 októberében Toledóban az 1956-os emlékünnepeken „rámutatott a [francoista] Alcázar védői és a magyar szabadságharc eszmei közösségére”.

Amerikába visszatérve biztosítási ügynök lett, később sertéslepet vezetett Arizonában. 1981-ben autóbalesetet szenvedett. 1982-ben Chicagóban jelent meg 1956-os memoárja, amely több kiadást is megért. A kötet értéke sokkal inkább az akkori hangulat megjelenítésében rejlik, mint a történelmi tényekhez való hűségben. Főleg azért marasztalható el, mert három kivégzett mártírt, Maléter Pál honvédelmi minisztert, Iván Kovács Lászlót és Renner Pétert – az egykori harcostársakat – súlyos rágalomokkal illet. A mű azonban igen hatásosnak bizonyult, egymás után tűntek fel az epigonisták...

1989. június 16-án nem utazhatott Budapestre, sőt a hatóságok még a következő hónapban is visszautasították a Pongrátz testvérek beutazási engedélyét. *Hogyan is állunk a vízumokkal?...* címmel cikket írt 1989. november 19-én a *Katolikus Magyarok Vasárnapjába*,

Élt 73 évet; java részét békétlen-ségben és harcban – legfőképpen önmagával

amelyben leleplezte Havasi Béla külügyminiszter valótlan állításait (miszerint megkapták az utazási engedélyt), majd így folytatta: „Ami engem illet, sohasem kértem és sohasem fogok kérni vízumot. [...] Én nem Magyarországra, hanem »HAZA« akarok menni!!! [...] Talán most már elérkezett az ideje, hogy nemcsak én, hanem minden »száműzetésbe kényszerült« magyar vízum és engedély nélkül mehessen »HAZA«. Ne a Havasi Bélák döntsének...”

1990-ben látogatott először haza. A választások előtt érkezett, mint mondta, azért, hogy segítse a régi rendszer szétbontó ellenzékét. 1991-ben, amikor végleg hazaköltözött Magyarországra, gazdaságát a fiára hagyta. 1992-ben részt vett különböző utcai demonstrációkon, ekkor már teljesen elkötelezte magát a „nemzeti” oldalon. Az 1956-os Magyarok Világszövetsége elnöke, később az '56-osok Szövetségének budapesti elnöke és a Pofosz tiszteletbeli elnöke, majd elnökhelyettese, a „Pesti Srácok” Alapítvány létrehozója és vezetője lett. Hazajövetelét követően azonban évről évre csökkent a tekintélye és a nimbusza az '56-osok és a nem '56-osok körében egyaránt. Élete utolsó éveit Kiskunmajsán töltötte, ahol egy '56-os múzeumot is létrehozott. ■

A szerző történész, számos kötetet publikált az 1956-os forradalomról

